

Waar Salduzrechtspraak en Catalaanse kwestie elkaars pad kruisen

Colette, Maarten

Published in:
De Juristenkrant

Publication date:
2019

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Colette, M. (2019). Waar Salduzrechtspraak en Catalaanse kwestie elkaars pad kruisen. *De Juristenkrant*, 21(397), 11-11.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

FORUM

juristenkrant@wolterskluwer.com

'Waar eerst nog waarschuwend taal werd gehanteerd, heeft het Grondwettelijk Hof recenter effectief schendingen van het recht op toegang tot de rechter en op juridische bijstand vastgesteld. Er is nood aan een langetermijnvisie op de kostprijs van justitie, die rekening houdt met deze rechtspraak.'

Toon Moonen onderzocht de impact van financiële drempels op het recht op toegang tot de rechter. Meer daarover kan u lezen in het Nieuw Juridisch Weekblad.

DE STAANDAARD, 30 OKTOBER 2019

Waar Salduzrechtspraak en de Catalaanse kwestie elkaars pad kruisen

Er is een treffende gelijkenis tussen de wijze waarop de EU omgaat met de berechting van de aanjagers van de Catalaanse onafhankelijkheid en de richting die het EHRM opgaat met zijn recente Salduzrechtspraak, stelt Maarten Colette (VUB).

Maarten Colette

Zoals bekend lokt de berechting van twaalf Catalaanse politici voor opruiing en misbruik van overheidsgeld veel publieke onvrede uit. Uit de hoek van de EU wordt veel minder stennis gemaakt. Dat staat in schril contrast met de wijze waarop de Commissie en het Parlement Polen en Hongarije aanpakken met gebruikmaking van de 'atoombom' van artikel 7 VEU. Volgens velen is Spanje niet in hetzelfde bedje ziek: in de Visegradlanden Polen en Hongarije zou de armslag van de rechterlijke macht gekortwiek worden, en daarom worden zij door de EU onder verdenking geplaatst. Er lijkt in die contreien dan ook sprake van een vergaande erosie van de rechtstaat (de rule of law).

Juist daarom is het opmerkelijk dat meer dan honderd intellectuelen, in een brief aan de Commissie van 31 oktober 2017, op de Spaanse situatie zicht trachten te krijgen aan de hand van hetzelfde begrip: de rule of law. Volgens hen houdt dat begrip in dat de opdracht van de staat niet beperkt kan blijven tot het handhaven van orde aan de hand van 'het zwaard' (het geweldmonopolie). Ze verwijzen in dat verband naar het feit dat (vreedzame) Catalaanse manifestanten door de politie zwaar toegetakeld werden (en worden). In het laatste geval gaat het om de rule by law: het recht is wat de wet zegt dat het recht is. Onvol-

doende aandacht gaat naar de legitieme wens van burgers om 'mee te praten'. Dat het volgens de EU om een interne aangelegenheid gaat, hoeft daarom niet te verbazen. Zo wijst EU-watcher Luuk van Middelaar er in 'De nieuwe politiek van Europa' op dat de EU ontworpen werd om aan regelgeving te doen (het bereflecteren van langetermijnobjectieven) en niet bij machte is om kort op de bal te spelen ('gebeurtenissenpolitiek' bedrijven) als de toetsing van belangen groot is en er op korte termijn een democratisch draagvlak moet worden gezocht.

DEMOCRATISCH TEKORT

Burgers zijn mondig, en die vermetele mondigheid is een onmisbare bron van legitimiteit van overheidsinterventie. Ook in de strafprocedure willen burgers vormen van communicatie en participatie verinnerlijkt zien. Succesvolle voorbeelden zijn het herstelrecht en de confrontatie tussen slachtoffer en dader. Oog hebben voor die mondigheid is cruciaal. Ook de opkomst van het recht op bijstand door een advocaat bij het verhoor in Salduz/Turkije moet in dat licht worden gezien. Doel van die bijstand is toezien op het zwijgrecht van een verdachte, maar ook het leveren van een inhoudelijke bijdrage aan de verwerking van participatie door de verdachte in de strafprocedure. Evenwel, sinds de uitspraak in Ibrahim e.a./Verenigd Koninkrijk uit 2016 is er een omke-

Burgers zijn mondig, en opgedrongen antwoorden op maatschappelijke uitdagingen accepteren zij niet langer voetstoots. Ook in de strafprocedure is het van belang om de (horizontale) communicatie met burgers 'open' te houden.

ring van die erkenning van de verdachte als actieve procespartij op gang gekomen, die in de recente zaak Beuze/België weerklinkt: wanneer de belangen groot zijn en er snel moet worden gehandeld (bijvoorbeeld in geval van terreurdaden), kan men van het recht op bijstand door een advocaat op soepele wijze afwijken (de escape-clausule in het licht van dwingende redenen); het recht op een eerlijk proces blijft in dat geval overeind. De verdachte kan dan bevestigd worden zonder toedeling van een advocaat, maar wel is vereist dat hem het zwijgrecht in herinnering wordt gebracht. Sommige auteurs menen dat de participatieve inbreng van de verdachte in het verhoor daarom niet meer tot de rechtsgrondslagen van de Salduzrechtspraak moet worden gerekend. Hoewel het Hof (in paragraaf 252) van Ibrahim e.a./Verenigd Koninkrijk op het kapitale belang van de rule of law wijst, ook als men met een terrorist te maken heeft, gaat het (bij uitstek democratische) recht op tegenspraak tijdens het verhoor er onder zulke uitzonderlijke omstandigheden aanzienlijk op achteruit. Sinds Ibrahim e.a./Verenigd Koninkrijk is de controverse onder de rechters van het Hof over de precieze draagwijdte van het recht op bijstand door een advocaat niet meer weg te branden uit de afwijkende meningen onder de diverse arresten. Zo trachten twee rechters in Farrugia/Malta (van 4 juni 2019) de stelling te pareren dat er geen behoefte meer zou zijn aan een advocaat van zodra het zwijgrecht aan de verdachte uitgelegd werd. Het recht op een eerlijk proces kan niet beperkt zijn tot het

recht om toe te zien op de verklaringsvrijheid van de verdachte, zo menen zij. De participatie door de verdachte (en zijn advocaat) in het verhoor kan van dat recht niet systematisch uitgesloten worden.

CONCEPTUELE VERWARRING

Het publieke debat oogt vervuild en er is veel conceptuele verwarring over de betekenis van de begrippen rechtstaat en democratie. Vaak worden zij als synoniemen gebezigd. Uit de Catalaanse casus en uit de recente Salduzrechtspraak blijkt dat een rechtstaat niet per se democratisch hoeft te zijn. Wenselijk is dat wel. Burgers zijn mondig, en opgedrongen antwoorden op maatschappelijke uitdagingen accepteren zij niet langer voetstoots. Ook in de strafprocedure is het van belang om de (horizontale) communicatie met burgers 'open' te houden. Het strafrecht wordt daardoor uit zijn verticale dimensie gelicht. Over de vraag of dat aangeraden is, zijn de meningen verdeeld. Echter, in elk geval blijkt zowel uit de toestand in Spanje als uit de recente Salduzrechtspraak dat het belang van zo'n democratische draagvlak onterecht wordt geringerschat. Nu al valt te voorzien dat de Catalaanse kwestie zal blijven woekeren, terwijl ook over de Salduzrechtspraak het laatste woord niet is gezegd.

Maarten Colette is assistent aan de VUB.

F. Goossens, H. Berkmoes, J. Huysmans, M. Colette & K. Stas, *Wetboek Salduz, Brugge, Die Keure, 2019, 599p.*

COLUMN
Bert Kruismans

Make the politiekers great again!

Laten we maar meteen beginnen met de schiffingsvraag. Somt u even alle leden op van de federale regering. Neem gerust uw tijd. Wat valt er te winnen? Euh, niets, zelfs geen tijdelijke, laat staan eeuwige roem. Want die Belgische regering, er is geen hond die daarvoor nog interesse heeft, of het zou een opsteller van volstrekt nutteloze quizvragen moeten zijn. En niet tegenpruttelen, of we vragen de namen van iedereen die ooit als minister of staatssecretaris aantrad sinds de verkiezingen van 2014.

Tja, die federale regering. Iedereen wil eruit, niemand wil erin. Ooit was een verkiezingscampagne vrij duidelijk. Alle politici schreeuwden van de daken: 'Stem op ons, want wij zijn de beste. En wij staan te popelen om er aan te beginnen. De handen jeuken, de borst mag nat!' Na de verkiezingen liet het vormen van een regering wel 's op zich wachten. Maar de vermeende boutade van Jean-Luc Dehaene 'Sire, geef me 100 dagen' was ongehoord net omdat die in 1988 zo uitzonderlijk klonk. Mocht de arme koning Filip dezer dagen de garantie krijgen dat het vormen van 'zijn' federale regering in 100 dagen gepiept was, de man sprong een gat in de lucht. Lid zijn van een federale regering is een knelpuntberoep. Bij de Franstalige liberalen wil naar verluidt niemand

nog een lidkaart kopen uit angst dat hij of zij morgen gesommeerd wordt om een lege ministerpost in te vullen.

Maar het is niet alleen de federale regering die lijdt onder de 'war for talent'. Ook bij de leden van de wetgevende macht valt de spoeling wel 's dun uit. Dat is er aan te merken. Volksvertegenwoordigers en zelfs ministers hebben soms geen flauw benul van de elementaire regels van een rechtstaat, de 'trias politica' associëren ze met een nieuwe pizza en ze stemmen al 's een wet, bijvoorbeeld over het taalgebruik in gerechtszaken, waarbij ze na de stemming aan de minister van Justitie vragen wat ze nu eigenlijk hebben goedgekeurd. Als u aan slapeloosheid lijdt, raad ik aan het antwoord van sluwe vos Koen Geens op de site dekamer.be te consulteren. Een juridisch hoogstandje is het waarvan de lectruur 95 procent van de lezers van deze krant achteraf naar een Dalfalgan doet grijpen. Ik persoonlijk verkoos een Dalfalgan Forte.

Krijgen wij de politici die we verdienen? Een vijftal Vlaamse top-politici werd afgelopen zomer door het VTM-programma 'Make Belgium great again' in de val gelokt. De dames en heren waren uitgenodigd voor een leuke fietstocht die de Vlamingen moet aanzetten om meer de fiets te nemen. In werkelijkheid werden ze plots geconfronteerd met

honderden familieleden van kinderen, overleden in het verkeer. Volgens VTM was dat een shocktherapie. Kan iemand me vertellen hoe die therapie Belgium greater maakt? 'Ja maar, die politici zelf bedriegen ons ook, zo klonk het op de sociale media. 'Serverze ze nu maar 's een koeke van eigen deeg!' Zucht, dat van dat bedrog kan best waar zijn, maar wat win je met die 'poets wederom poets'? Wordt Vlaanderen straks verkeersveiliger éénmaal het zure koeke van eigen deeg verteerd is?

We mogen de lat voor toppolitici gerust hoog leggen maar misschien doen we dat best ook voor de manier waarop we met die mensen omgaan.

Wie weet krijgen we dan wat meer politici die niet enkel 'de problemen benoemen zoals de mensen bij ons in de straat ze aanvoelen en ze daar bij ons in het café over spreken', maar die, stel je voor, de cafépraat ook vertalen in een doordachte analyse en meteen een begin van een oplossing aanreiken die de toogpraat en de symboolpolitiek overstijgt.

Bert Kruismans is jurist en comedian.

